

sele occulta est: ut qui humum querebant comisi. A rū propter illa verba ver. 6. A bimatu & infra, secundum fella app. dum tempus quod exquirerat 2 Maria, vereferit Euth. Et quid aut opere imperi homini sive femini, & Nicophorus lib. 13. Idem agit quid sentit Aug. ut apparet fer. 3. de répore: quamquam sententia postea corrixit. Alij uno ante anno, vidi & referit Euth. Alij aliquato ante, ut Chrysost. Euth. & Theophylactus. Alij ipso die quo natus est Christus, ut Augustin. fer. 4. de Epiphania, & ego probabiliter sum puto. Hac enim vim in illis verbis animaduerto, vidimus stellam eius in Oriente, id est, que cum nati significabatur: & in illis, vbi est qui natus est? quia ex illa non nasciturum Christum: sed iam natum certo cognoscunt. Cur ergo Herodes à bimatu, & infra pueros occidit, secundum tempus quod exquirerat à Magis, videretur decimus.

Q. Quis natus est? Notanda Magorum assertio: non enim dubitare interrogari: an natu' hinc certi. Nam tamquam à Deo docti, natura esse assertantur. Videatur etiam ita loqui, quasi omnes natum esse assertent. Videntur etiam ita loqui, quasi omnes natum esse assertent. Ex vero quis crederet iudicorum natum regem Perias scripsit, ignorare Iudeos: Credet etiam est eos de novo regre in arragasse: de quo cum nihil cognoscere potuerit. Ieronymum venerantur: qualis in urbe regia fuit, quod in alijs scripsit non posuerint.

Rex Indorum. Dubius modo haec verba iungi possunt, vel Rex Indorum qui natus est, vel qui natus est Rex Indorum, verque sensus probabiliter, secundum tam mihi videtur probabilitatem, quia in apostolico. Nec enim ignorare Magi potuerunt Herodem, igitur & naturalem non esse regem: sed factorem & à populo Romano datum. Factum ergo regi naturalem opponunt.

Vidimus enim stellam eius, iudicem natum eius. Quinque de hac fuit quatuor posunt: quia ita fuerit quando primum visa? Vbi? & quomodo ex ea Magi cognoverint natum esse Christum: Cur per eam possumus, quam ali ratione docit fuisse? Veram fuisse viam de numero carceratum, quia ad praefundum Magis oblique videbantur. Gregorius Nyssenus exhibimat homilia de Christi incar. Alii fer. & omnes non veram fuisse sed telle similitudinem fuisse putant. Chrysostom. in Mat. 2. Basilius hom. de humana Christi generatione, Ambrofius. It. in Luc. c. 4. Augustinus fer. 30. de tempore, Fulgentius in homilia de Epiphania. Authori brevum de mirabilibus factis scriptum, qui nomine Augustini circumscribitur. lib. 3. c. 4. Quoniam multis probat argumentum quod nunquam ante visa, quod non nquam posse, quod non fuerit in celo, alioqui vam monitorare non posset, quod ab Oriente in Occidente circa naturalem curium venire, quod non solum noctu, sed etiam inter diuinum luxem, quod sit a liquido occultauerit, ut diximus ver. 1. quod flet in supra domum, vbi est Puer. Quia omnia probabile, non necessaria argumenta sunt. Nam qui fecerat aliquando, ut fili flaret, aliquando ut rex orum resisteretur facere posset ut vera folla fatione naturali etiam ista prece naturam suam officiatur. Sed quia miracula Dei sine necessitate facere non solet, ne a nobis, nisi problematis, pro miraculis habenda sunt: credibili est vera non fuisse ita, cum telle similitudine fuisse posset, sed docendis docendum est quod Magos fuisse, et telle apparente Euangelista pro perimitusim, non propter verum appellatur, sicut nos cometam stellam vocamus. Quia autem fuerit magna inter scriptores distinctione illa. Nonnulli Spiritum Sanctum sibi pauperi, qui, ut post baptismum specie columba: ita unum specie fuisse ad demonstrandum Christum descendens. Ita vix illi liberorum de mirabilibus factis scripsit fer. 3. c. 4. Alii fuisse angelum, qui telle specie induit. Non & angelos telle appellari. Apocal. 1. 20. hanc opinionem authori illi, quem paulo ante nominauit, non probabilem. Theophylactus veram existimat. Pier alij cometam fuisse dicunt. Ego autem cometam, aut angelum dixerim.

Q. Quis natus est?

Quando autem in vita non commentari. Quidam duobus annis, antequam Christus nascetur vilam dix-

manam

mana Christi generata. Author imperfecti, homil. 2. A Et scribas populi. [Scriba יְהוָה בָּבֶן] proprie erant publici notarii, quorum officium erat non solam scribas instrumenta conficeri, sed etiam facias scripturas incorruptas servare, earumque sensum interpretari, vt confitatis. Regum 22. 8. 9. 10. & 1. Ezechiel 7. 10. & Matth. 7. 29. & 17. 10. & 21. 1. & Co-
rinthi 1. 20. itaque idem regalis, id est, legis periti vocabantur Lue. 7. 30. & 11. 46. Non item ^{scripturas} legi-
tates, vt quidam putant. Horum enim maior erat dignitas. Quemadmodum apud Graecos Grā-
matice primum dicti sunt, qui literas nouerant, id est legere & scribere: deinde qui autores corrigebant, & interpretabantur, qui in omnibus questionibus que de historiis, fabulis, auditorum sensu incidentibus, indices erant. Theophylactus ab Herode etiam vocantur, & quia pars magna Concilii erant Mar. 14. 53. & 15. 1. Lue. 22. 66.

Vbi Christus nascetur? Hebraismus, id est, vbi na-
scitur est, נִזְנַת.

E. Et tu Bethlehem. Hunc locum diffensio, que pri-
ma species magna videtur esse inter Euangelium
et Propheta, difficultem facit. Quatuor autem
rebus videntur dissidere. Quod Euangelista dicit,
& tu Bethlehem terra Iudea, Propheta vero, & tu Beth-
lehem Eborat. Quod Euangelista, Nequaquam minima es, Propheta יְהוָה בָּבֶן minimus es, ut hi.
Quod Euangelista. Ex tercio dux Propheta ducen-
tia nomina. Quod Euangelista dicit. Qui regit, aut
est regis, qui patet, Propheta שָׁמָן qui domi-
natur. Denique Euangelista, vt Hieron., neque cum
Propheta, neque cum Septuaginta vlo modo vide-
tur conuenire. Quidam enim facile respondent,
Euangelistas memoria fape lapidos testimonia scri-
prurarunt non alliantum verbis, sed alio etiam,
contrario sensu recitare. Cuius sententia ma-
gni auctorem in epist. ad Pamphilium Hiero-
nymum citantur. Euangelistas contrario sensu scri-
pserunt citare dictu impium iudicio: nec id vici quam Hieronymus dixit. Nam quod ait in epistola ad
Pamphilium, de hoc ipso loco agens sensum esse
contrarium: non significat totius loci Euangelista
sensum totius loci Propheta sensum vnius verbi
Euangelista sensum vnius verbi Propheta sensu, si
per se consideretur, contrarium esse. Nam, minima
es, & non minima es, per se considerata contraria pro-
fecto sunt, vt autem ab Euangelista, & Propheta di-
cuntur, non contraria, sed idem sunt, vt paulo post
exponimus. Memoriam autem lapidum, qui Euange-
listas tribunt, quorum ore Spiritus sanctus loque-
batur, est rem, quia humanum sit, extant, vide-
ant an in Euangelistis excutant, & in feuis excu-
faret, ridenti peccarent. Ego id aut impium etiam
esse, aut prope ab impietate absit arbitror. Cautio-
Hieronymus, qui facientes potius & Scribas,
quam Euangelistam accusare maluit. Putat enim in
commentariis in capite quinto. Michael Euangeli-
stam, non quid propheta dixerit, sed quid faci-
dores & Scribe responderent narrare voluisse, vt scri-
prurarunt in illis ignorantiam notaret. Sed neque
credibile est facti dotes, quantum in doto Pro-
phetas verba infideliter recitasse, prefarunt cum ve-
ro simile fit in terra librum ipsum in medium
protulisse, & Euangelistam potius laudandi, quam re-
prehendendi causa videtur corum resonum reci-
pisse, vt ex aduersariorum etiam sententia probaret
Christum in Bethlehem fuisse natum. Alij in-
terrogative locum Propheta legendum putant, vt
idem sit, An minima es sapud Prophetam & nequaquam
minima es, apud Euangelistam, quod non esset credi-
bile si probaretur. Alij, וְאֵת apud Prophetam neu-
tro genere positum dicunt, vt nisi Iesus, parum est,
vt sit in milibus Iuda, id est, maxima es, vt nisi inter
principes Iuda, quod Euangelista dixit. Nequaquam
minima es. Hoc interpretatione cum multi ipsi, sicut &

**3. Quae fuisse
cur per iusta-
lana Magis
Domi-
nus de-
cuit.**

**C. Culmen in
Harmon.**

4. Et congregans omnes principes

**D. Qui prin-
cipes sacer-
dotum.**

E. E. Et credidimus ei

Euangelista memor fape lapidos testimonia scri-
prurarunt non alliantum verbis, sed alio etiam,
contrario sensu recitare. Cuius sententia ma-
gni auctorem in libro de incarnatione argumentatur?
Quo modo in fabulo, & in praefaciem ad-
doratur, si nihil nisi hominem cogitantur. Quomodo He-
rodes se quoque adoratur dicit? Frustra profecto
Deus tam inservit eos miraculo docuerat, & vilo
modo videatur conuenire. Quidam enim facile respondent,
Euangelistas memoria fape lapidos testimonia scri-
prurarunt non alliantum verbis, sed alio etiam,
contrario sensu recitare. Cuius sententia ma-
gni auctorem in epistola ad Pamphilium Hiero-
nymum citantur. Euangelistas contrario sensu scri-
pserunt citare dictu impium iudicio: nec id vici quam Hieronymus dixit. Nam quod ait in epistola ad
Pamphilium, de hoc ipso loco agens sensum esse
contrarium: non significat totius loci Euangelista
sensum totius loci Propheta sensum vnius verbi
Euangelista sensum vnius verbi Propheta sensu, si
per se consideretur, contrarium esse. Nam, minima
es, & non minima es, per se considerata contraria pro-
fecto sunt, vt autem ab Euangelista, & Propheta di-
cuntur, non contraria, sed idem sunt, vt paulo post
exponimus. Memoriam autem lapidum, qui Euange-
listas tribunt, quorum ore Spiritus sanctus loque-
batur, est rem, quia humanum sit, extant, vide-
ant an in Euangelistis excutant, & in feuis excu-
faret, ridenti peccarent. Ego id aut impium etiam
esse, aut prope ab impietate absit arbitror. Cautio-
Hieronymus, qui facientes potius & Scribas,
quam Euangelistam accusare maluit. Putat enim in
commentariis in capite quinto. Michael Euangeli-
stam, non quid propheta dixerit, sed quid faci-
dores & Scribe responderent narrare voluisse, vt scri-
prurarunt in illis ignorantiam notaret. Sed neque
credibile est facti dotes, quantum in doto Pro-
phetas verba infideliter recitasse, prefarunt cum ve-
ro simile fit in terra librum ipsum in medium
protulisse, & Euangelistam potius laudandi, quam re-
prehendendi causa videtur corum resonum reci-
pisse, vt ex aduersariorum etiam sententia probaret
Christum in Bethlehem fuisse natum. Alij in-
terrogative locum Propheta legendum putant, vt
idem sit, An minima es sapud Prophetam & nequaquam
minima es, apud Euangelistam, quod non esset credi-
bile si probaretur. Alij, וְאֵת apud Prophetam neu-
tro genere positum dicunt, vt nisi Iesus, parum est,
vt sit in milibus Iuda, id est, maxima es, vt nisi inter
principes Iuda, quod Euangelista dixit. Nequaquam
minima es. Hoc interpretatione cum multi ipsi, sicut &

illa

IOAN. MALDONATI COMMENT.

illa superior, antequam apud illum auctorem legere, venisset in mente, vix inservia diligenter, quod Hebrei non soleant eo sensu dicere. *Tempus felle.*

ut Genet. 30.15. Isa. 7.13. Credo ego huius rei explicacionem ex alia questione pendere, an haec verba sint factoredum & Scribarium, an Euangelista. Nonnulli enim interpres Euangelista esse putant, qui haud eis, quo modo explicare questionem possem, sed eos connexio, contextusque verborum videtur redarguere. Sunt ergo factoredum verba ab Euangeliista ideliter recitata. Quare si existime Euangeliam non verba prophetae, sed factoredum Scripturam inter interpretationem rectitate vobis: que censimodis fuit: *Etsi Bethlehem Ephrata, id est, ea Inde.* Hec enim Bethlehem olim Ephrata vocata fuit. *Gen. 35.16.19 & 18.7.* Quia ergo alia era Bethlehem in tribu Z. bulon Iudee. *19.15. & Jud. 12.8.* Quia Ephrata non cognominabatur, adiudic Propheta hoc epitheton, ut hanc Bethlehem, ab illa distingueat factores vero epiphylum prophete alio clarore epipheto explicare volunt. *Etsi Bethlehem Ephrata, id est, quae est terra Iuda, non Z. bulon, ut doceam sensum Prophetae eis, non in ea Bethlehem, que erat in tribu Z. bulon, sed in ea que in tribu erat Inde et Christum nasciturum.* Id enim Herodes magis opere parabat sua incepit, ut sciret. Quid autem sequitur, *Minima res, ut expositurum, quod Propheta ironice locu[m] fuisse. Minima quidem videntes, si mirorum tuorum sit etiam ambo, ac nequaquam minima es.* *Ex teum exeat dux.* In milibus *לְמִילָה* interpretari sunt, in diebus, id est, inter duces, aut prouentu dictum. Nomen enim *לְמִילָה* virumque significat & duces, & mille, quia duces mille plerumque hominibus praeterant, inde *מִילָה*, a Gesu appellari. Fuisse autem populum in chilidibutum, & nemo nescit. *& Exod. 10.25. & 1. Paralipom. 23. 4. manus, sicut ei.* Quid idem in verece Graecorum Rep. factum fuisse est. Aritotelem, & Platonem legimus. Dubium autem non est, quin Propheta non solam ad ottum futurum Christi prospexit, sed etiam ad primum Davidis ascensionem, significans parum opidum unum tam prestantissimum dicem Davidem proutfisi, alterum vero longi praetantiorum Christum prolatus; & quia de Christi ducis non in tribu, apparet factores interpretati sunt *בְּאֶרְדָּה* in diebus Iuda. Quid autem pro *לְמִילָה* dominetur, interpretari sunt *רוֹאָה* pater, regendis modum declarare voluerunt: futurum significantes, ut Christus non in virga serera, virginis, sed in pedo benigni pasteri causa eius est, ut paster, populum suum regeret & limine, ut opinor, ad Daudem signiguram alludunt, quia palendis oibus ad pacendum populum Dei tradidit fuisse. Nam de grecis enim *εστίν οὐτόν* *εστίν*, de nos latentes accepti cum patre Iacob seruum suum, & *τοῦτο οὐτέρεταν* *εστίν*. Psalm. 77. 76. 77. facti Petrus & Andreas allusione ad proutem omnium factores hominum facti dicuntur. *Matth. 4.19.* Multum tamen inchofer interpres versus videtur, reges quam alii non nulli vident, pater: quia non vocanerat Christum *οὐτέρεταν* paster, sicut reges. However vocare facti est ex ergo, ducem, cum quo melius regendi, quam pascendi coligere verbum. Chrysostomus, & auctor operis imperfecti factores reprehendunt, quod non integrum Propheta telum minus produxerint. Sequebatur enim: *Et ager flos eius a debito terminatus, quod illi facuerunt.* Sed non tam malignitate, quam prudenter minime videtur raculle, quod ed quem non nobis ab Herode propositum. *Vbi Christus natum fuisse, nihil artinebat.*

7. Clam vocat Magi. Clam vocat quia Christus infundas parat.

A Tempus felle. *וְזַיְגֵרְתָּ בְּעֵנִים זָהָב,* tempus, quo apparuerat stella, id est, quo illis tempore primi capiunt apparere.

10. Videntes autem stellam. *Quid hinc colligunt factum non fuisse Magis totius ducentem vias, quod quasi nouo nunc eius officio extentur, non videntur inveniuntur, eadem ratione probari posse, ne viam quidem illis ante fuisse, quod ita nunc, quasi ante non videntur, ea via extentur.* Quod ab iurandum profecto est. Iam enim dixerant, *vidimus stellam ius in Oriente.* verl. Non id ergo sed illo porcius colligunt eam ad tempus, cum Magi Iero-solymis essent, dispariisse, ut vers. Ambreium, Chrysost. Basilium, Augu-Bernardum, Theophylactum diximus docuimus. Neq[ue] mihi videtur horum verborum sensum penitus intelligere. Nec enim significat, ut ergo quidem arbitror, Euangeliista, Magos alipectu stelle, quia paulo ante evanescere videbatur, ita os fuisse. Id enim si dicere voluerit, non hoc loco sed ante dixerit. Et ecce facta quam videtur in Oriente, antea debeat es, & gaudentia gaudentia magna videbitur, sed lignificare eos gauios fuisse, videntes stellam, sicut proxime dixerat sanctum supera, viderat per. Lectorum enim, non quod fratrem viderint quam sapientiam viderant, sed quod Christum, quem quarebat, inuenerint.

Gaudio magno valde *בְּאֶרְדָּה*, id est, maximo. Non & frequens Hemeritum, *Iere. 24. 3. Ius bonus bona valde,* id est, optimas, eti mas malas, malas valde sunt.

11. Et intravit sacerdotum. *Quia domum, non slabulum intrasse dicuntur Magi, nata qualis est an adhuc in praesepi videntem Christum intenerint. Epiphanius hars. 31, hinc argumentat Magos dubios, post Christum natum annis venisse, quod non in statulo ubi natus fuerit, sed in domo dum dicuntur inuenisse, idemque Theophylactus affirmat. Alij sacerdotes omnes in praesepi Magis inuenient & adorantur, sicut fuisse tradidit, sicut in Thysph. Chrysost. in Mat. 7. Auctor in hom. 2. Ang. 1. & 2. de Epiphaniis. Immo vero Eusebius dubitas, *πάντης*, a Gesu appellari. Fuisse autem populum in chilidibutum, & nemo nescit. *& Exod. 10.25. & 1. Paralipom. 23. 4. manus, sicut ei.* Quid idem in verece Graecorum Rep. factum fuisse est. Aritotelem, & Platonem legimus. Dubium autem non est, quin Propheta non solam ad ottum futurum Christi prospexit, sed etiam ad primum Davidis ascensionem, significans parum opidum unum tam prestantissimum dicem Davidem proutfisi, alterum vero longi praetantiorum Christum prolatus; & quia de Christi ducis non in tribu, apparet factores interpretati sunt *בְּאֶרְדָּה* in diebus Iuda. Quid autem pro *לְמִילָה* dominetur, interpretari sunt *רוֹאָה* pater, regendis modum declarare voluerunt: futurum significantes, ut Christus non in virga serera, virginis, sed in pedo benigni pasteri causa eius est, ut paster, populum suum regeret & limine, ut opinor, ad Daudem signiguram alludunt, quia palendis oibus ad pacendum populum Dei tradidit fuisse. Nam de grecis enim *εστίν οὐτόν* *εστίν*, de nos latentes accepti cum patre Iacob seruum suum, & *τοῦτο οὐτέρεταν* *εστίν*. Psalm. 77. 76. 77. facti Petrus & Andreas allusione ad proutem omnium factores hominum facti dicuntur. *Matth. 4.19.* Multum tamen inchofer interpres versus videtur, reges quam alii non nulli vident, pater: quia non vocanerat Christum *οὐτέρεταν* paster, sicut reges. However vocare facti est ex ergo, ducem, cum quo melius regendi, quam pascendi coligere verbum. Chrysostomus, & auctor operis imperfecti factores reprehendunt, quod non integrum Propheta telum minus produxerint. Sequebatur enim: *Et ager flos eius a debito terminatus, quod illi facuerunt.* Sed non tam malignitate, quam prudenter minime videtur raculle, quod ed quem non nobis ab Herode propositum. *Vbi Christus natum fuisse, nihil artinebat.**

12. Quod Mariam arietem. Quod Iosephi mentio non fuit, aut ea, quod forte dominum non esse auctoritate factum est, ut Iosepha Magis non intenderet, ne forte Christi patrem posarent. Nam patres puerum cum Ioseph & Maria circumtulerint, *Lue. 2.16.*

Ostendunt enim etiam surum thymus myrram. Quibus Orientales abundant, quamquam non nullum mysterium excludere, quod omnes hic veteres antecedentes confundunt cognoverit, ut Regi aurum, Deo thus, homina myrra dura sunt. Minus enim myrra esse videbatur, quod mulier illi vnguento Christum perfundens, quod nihilominus erat apud Orientales vistitum, tamen Christus ad significantiam

13. Quod Mariam arietem. Quod Mariam arietem.

IN MATT. CAP. II.

54

fiunt sepulturam, de qua nihil fortasse mulier cogitabat, factum dixit Matth. 26.12. Hunc autem mysterium non Christum, quia nihil enim de Magis locorum legitimus, tamen omnes veteres autores interpres habemus. Irenaeum li. 3. c. 10. Cyprian. de stella & Magis, Orig. li. contra Celsum, Basil. hom. de humana Christi generatione, Greg. Ny. hom. de Christi nativitate, Chrysostom. in variis Euangeliis, Amb. li. de fide, c. 2. Aug. ser. 1. de Epiph. & fer. 37. Hier. Comment. Iuuenit. & Scedium, quorum non sunt carmina. Solis in sententia Bernardus cum rotis alias mysticas esse folie & hoc ipsum mysterio tribuar sermo. 2. & 3. de Epiph. nullum hic mysterium agnoscit, sed aurum pauperi myrram confundans infantibus membris, tunc loci factori mitigando datum putat. An antem singuli singula, an cuncti communiter cuncta obtulerint dona, quod Strabus incertum relinquit, diximus verl. 5. Aliam hic nonnulli questionem mouent, quam, ut curiosus, præterfuerint, nisi aliquam ad explicantum alii scriptura locum lucet affiri posse indicaverit: Qua in re tantum thesaurum Ioseph & Maria consumpsierunt? Nec enim vero filiole sit reges qui ex Oriente vici, venient, & thesauros aperire dicuntur, paru quidam obvulsus aripi, & videmus tamen Mariam Purificationis die agni, ut præscriptum in lege erat, emere non potuisse, ideoq[ue] par tururum, aut duos pullos columbinos obvulsos. Lue. 2.24. Respondeo non conatur ex eo loco, virum Mariam agnum, an par tururum vel duos pullos columbarum obtulerint, tamen quid probabilitate inde colligitur: & ita omnes sententia placet mihi, quod a quibusdam dictum est, thesaurum illum Deo fuisse ab illis ob lectorum. Nam quod alij dicunt at peregrinationem in Aegypti seruatum fuisse, ideo minus credo, quod & auaritiam redoleat, & quando puer Laurentius in templo est, nihil dum de ea peregrinatione Iosephus cogitauerit, quo tempore thesaurum consumptum iam fuisse probauimus.

13. Surge & accipe. *יְהִי מִצְמָדָה,* expurgat factus accipe, id est, expurgare statim, & accipe, ut est interpretatur.

14. Qui consurgent, יְהִי מִצְמָדָה. Ille vero expergescit, id est, cum statim post visum euigilat, accepit puerum, & de nocte fugit. Credibile est proprie factus, qui puerum querebant, quando intemperie nocte fugere inebret. Fugerunt autem non ex Bethlehem, nec ex Ierusalem, sed ex Nazareth, quae erat in Galilaea, ut præscriptum est Lue. 2.2. 39. Cur autem in Aegyptum, prompta illi causa, ut essent extra Herodis imperium. Aliam Euangeliha reddit, ut impetreret quod dictum fuerat per Prophetam. Es Aegyptu vetatu silum meum: quamquam ibi non tam causa, quam eventus significatur. Prat Aegyptus in rebus aduersis ludorum confugium. Nam fame olim impulsu in Aegyptum congerit, Gen. 4.6. & bello longo post Chaldaea vexat, qui ex calamite reliqui erant, codem sele contulerunt. 4. Reg. 25. 26. Videtur Aegyptus schola esse filiorum Dei, quia adoleres non possunt, nisi vexentur.

15. Et erat inique ab omni Herodio. Quandiu Christus manerit in Aegyptu, aucto quo loco, quidem ibi egreditur, nec exprefit Euangeliista, nec alunde certo constare posse arbitror. Qui septem annos fuisse dicunt, auctore locuti sunt, qui Scholasticam, vt vocam, scripti historiam, non probat. Neque qui tres, vt Nicop. li. c. 14. Omnium fere sententia est, duos fuisse annos: quod Epiph. hars. 5. videatur approbare. Res fortasse non ita magni referit, sed si volumus, quod in ea est probabilissimum peretuligere, tria nobis principia sequenda sunt, quae ex Euangeliista facile probantur. Unum est, hanc fugam eodem anno contingit, quo Christus a Magis adoratus est, & quidem non multo post adorationem. Hoc enim verba illa significant: Tunc Herodes videns, quod illus

16. Aegyptus
Christus as
marsala
fecit.

17. Quod Mariam arietem. Quod Mariam arietem.

18. Quod Mariam arietem. Quod Mariam arietem.

idola corruiisse tradunt, ut Hieronymus in capite 19. referat; nec reicias; quodque tam multi dixerunt, ut merito traditio videroposuit, Palladius in Laufaca hiltor. Credatur sane Sozomeno libro quinto, capite vii. quod veterem famam referenti, Christi infantis Hermodilim in Egypti urbem ingredienti precessum arborem accinaram: Mahometo tamen, & fictio cui de infante Salvatoris libro tonesab Hieronymo aliquis Proibus repudiat ne creditur.

Primum de in crux pietate accipitur.

19. *adimpleretur.* Et hoc loco non videtur mihi causam, sed euenum significare, quod Chrysostomus & Damascenus multis locis fieri obseruerunt, v. cfr. capite 5. 16. Ioann. 9,39. Corinth. 11. Nec enim propterea fugit in Egyptum, ut propheta dimpleret sed cum vitando Herodis canla eo fugitur, factum est, & propheta proprie impli videtur. Quae phrasis quia irrequisitus occurrit, explicata semel est. *אֶלְעָזָר וְאֶת-בְּנֵי-עַמּוֹ* impleri prophetiam est, fieri quod per Prophetam praecepit, phrasit proprie quidem scripturam, sed minime, vix quidam barbari. Nam & Cicero implore, & completem ad extumus perduci. Quo omnia eodem sensu, quo in facitis literis prophetas impleri, manifestum est. Dicitur autem propheta, quantum equidem obsequare potui, quatuor modis impleri. Primum, quoniam id ipsum sit, de quo proprio & literaliter dicitur, sensu intelligebatur, sicut capite primo, vigesimo secundo Matthaeus dixit implerat in Maria ista prophetiam fuisse. *Ecce virgo concepit, & pariet filium.* Secundo, cum sit non de quo proprius intelligebatur prophetia, sed id quod per illud significabatur, ut secundo Regum epistola, decimo quarto. *Ego et illi in patrem, & illi erit mihi in filium,* quod proprie de Salomon dictum est. Dicitus tamen Paulus de Christo, cuius Salomon figura erat, interpretatur Hebrei 10,6. quasi in se impletum esset, & quod Exod. 12,46. dictum est. *Qui non communiceat, ex te, certum est intelligi de agno, tamen Iohann. capite 19,36. in Christo qui per agnum significabatur, impletum dicit.* Tertio, cum nunc sit de quo proprio intelligitur prophetia, nec id quod per illud significatur, sed quod illi simile est, & omnino eiusmodi, ut propheta non minus ait de eo, quam de quo dicitur, die portuus videatur. Nam populus hic labii me honorat, de Iudeis qui te porre Ista erat. Deus dixerat Ioh. 1,13. Christus autem in his, qui fuo erat tempore, impletum significat Matthaei 15,7,8. Simile enim exemplum Matthaei 13,14. & Act. 13,26. Quarto cum id ipsum, quod per prophetam, aut scripturam dictum est, quoniam iam factum fuerit, tamen magis ac magis est. Tunc enim scriptura amplius dicit, id est, quod per eam dictum erat, cumulatissime fieri. Observamus enim in scripturis saepe, fieri, dicimus non sicut fieri, in scripturis, sed quod magis ac magis sit, sicut Iohann. secundo, unde dicuntur discipuli Christi viso miraculo aqua in vicino conuerte credidisse, quia magis ac magis crederunt, nam iam certe ante crederant. Quemadmodum locum diffidillim Jacob, 1,23, iunxit Deo volente explicatur. Illa ergo Ofera prophetam Ex Aegypto vacui filium meum, proprie de populo Israel, quem Deus filium primogenitum sui appellare solet Exod. quartu, vigesimo secundo, intelligebatur, ut ex verbis prophetarum manifestum est. *Quia per Israhel, & dilexi eum;* & ex Aegypto vacui filium meum. Dicitur autem nunc completa secundo, ac tertio modo. Nam & populissime in Aegypte exulsans, Christi ibidem exulans figura dicit potest, sicut nunc corpus mysticum Ecclesie corporis naturalis Christi figura est, & Christus populo in eis filius, quod vterque dei filius appellatur, significat autem Evangelista illam prophetiam proprie as pertinet in proprio qui proprio filius non erat, impleretur potuisse, in Christo autem, qui proprio & natura

Imperi pro plazia quod modo in scripturam accipitur.

Pro Cluent. de invent.

19.7.14.

liter filius era, perfectissime impletam esse, quemadmodum quis diceret illa verba. *Ego ero illi in patrem, & ille erit mihi in filium,* proprie de Salomon, qui proprie non erat filius, dicta non esse, de Christi autem proprie & naturali filio proprie dicta esse. Ex Aegypto vacui filium meum. Septuaginta vertentur *εἰς τὸν οὐρανόν*, filios eius, aut quia pro *τὸν οὐρανόν* meū legerunt *τὸν οὐρανόν* filio eius adiectione littera; aut que fantasum magis conscientiam esse indicauerunt, si ita legerent, sicut reuera fuisse, nisi constaret Euangelitam legisse *τὸν οὐρανόν* filium meum. Itaque imperator Julianus hunc Christians locum obiciebat, quasi Euangelista, malo fidei Propheta tellitionum retulisset, non animaduertens Euangelistam non Graecam septuaginta versionem, sed Hebraica prophetarum verba fecutum fuisse. Hieronymus in c. Ofera 11.

16. *Tunc Herodes.* Tunc, hoc loco non existim possum temporis significare, quasi latum ut Magi discernerent, infantes occidere. Nam inter Magorum discensem, & puerorum eadem aliquantum intercessisse temporis necessitas est, & quia vicesimo leptimo post adorationem die, Christus secundus in templo Ierosolyma representatus, Luce secundo, vigesimo secundo: aqua post aliqualium manis in Nazareth Luce secundo, trigesimo nono: deinceps credibile est Herodem, quiam in cruentum & crudelium tyrannum prius tentasse, ac Christum inuenire posset, ut filium occidere; quam omnes infantes trucidares, quod se sine magno totius populis in se oculo facere non posse ignorabat: cum ex loquela intelligentiam cum omnibus modis gratiam populi venari solitus, ne tamquam peregrinus de regno detubaretur. Quasi igitur prius Christo, non invento, ne vnuus euerdet, omnes inuidit, quod fine aliquato tempore fieri non potuit.

Et mittens: *Hebraismus נָאָזָן* soleb Hebrai via verbo *אָזָן* & Graci *αναστάν* absoluto non expedita, sed intellectu persona patiēti; quod Latini autem quoniam ut raro ad medium faciunt. Ea phrasit via est hoc loco Euangelista. *Natorem sub carnibus, ut infra capite 14,10. Misericordia & collaudatio Iustitiae in carcere,* ut fili pauperum phrasit dicunt, Embrio a cortice laebe, & capite 27,19. *Misericordia tuorum vestrum in die tribulatione, & tufo illi.* Psalmi 56,4. *Misericordia tua & liberatio mea, Iacob, & Angelos, & Psalm. 10,4,19. Misericordia & obitua eius principis populorum,* & dimisit enim. Similia sunt exempla Marc. 3,31. & 6,37.

Aimatus & infida. Locus proper obsecrarem in hi Cur Hesitor, & proper opinionem varientem in difficultate, desibens Quidam conseruatum, duo bus post Christi natum am. *infantes venire Magos, ideoque Herodem hincos infantes occidisse.* Alii vero anno autem in altero anno, post. Magos venire. Qui omnes, ita de stella & Magorum aduentum eorum essent opiniores, facilmente te expediret ex hoc loco, sed eas per scriptum 1,8. & refutauimus. Alii non statim Herodem post Magorum discens, sed strobis annis post invenientes occidisse, ex enim tempore vocatum fuisse Romanum, & vnde morte filiorum cuiusdam diceret. Sed h. etiam & contextu verborum Euangelistae, quod non tam longum patiuntur ipsorum & historiarumfuntur. Asperge et n. ex Chronicis Enclitum autem quinque annos filios suis occidit. Nobis vero, qui neq; stellam ante natalem Christi apparet, nec Magos multa post diebus venisse creamus, non licet nisi fugere diversius. Valentinus Strabi & Euthymius placeat interpretari, quod & nonnullis nostro tempore variis locis plausus gaudeat. Herodē ad illud tempus, quod exquisierat Magis, duos præterea diecisse annos. Itaque illa verba. *Sicutum tempus, quod exquisierat atque non significare occidisse omnes pueros, qui non erant in eis obuersi postquam illa Magi apparetur; sed eos, qui natus esset duob; antequa apparetur annus. Dicere, cur duobus annis ante, non dico? posse?*

Respo-

Respondet, primum quia non erant duo anni post; sed paucia annua dies, vt verbiculo primo ac secundo probatum est. Deinde quia Magi, ut verbiculo secundo diximus, non nesciuntur; sed iam natum esse Christum affirmauerant: at quanto ante tempore natus esset, neque affirmauerant, neque forsan locebant. Stellā enim iam natus non quando natus esset, significabat. Volum ergo Herodes cautionis & curiaris causa omnes, qui duobus annis antequa apparetur, natūrū, occidere; sicut non solum eos, qui in Bethlehem, vbi Christum faceret nasci dixerint, sed etiam omnes, qui in omnibus finibus eius natūrū essent, occidit, & non solum loco, sed etiam tempore pluviā neccidit, crudelitatem extendit, & ut furte errare, errorē auxit.

17. *Tunc adimpleretur.* Eodem modo haec prophetia tunc impleta fuisse dicitur, quo illa Ofera veritatis. *אֲזִזְתָּה כְּבָדָלְךָ בְּנֵי-בְּנָתֶךָ* ut etiam in excelsis, ut Mare, undecimo, decimo. Nemo negat Rama nomine illi viribus, sed quia nec ell in tribu Iuda, nec prope Bethlehem, sed in tribu Beniamin, & iuxta Gabaon, loco decimi officio, viginti quinto, & Iud. 4,5. & 19,13 non putarunt interpres de ea loco possit prophetam. Ego vero propterea ex ultimo Propheta tam virbum nominare, quod non in tribu Iuda, sed in tribu esset Beniamin, volum enim significare lucum virique tribui communem fumum fuisse, quia viraque tribus in capitulum dividenda erat, id eoque vnam virbum Bethlehem ex Iuda; alteram ex Beniamin Rama nominavit. Quod autem obicitur Rama à Bethlehem longe distare, ut singulis ita esse, tamen eum longius certe distabat, & tamen omnes interpretantur ploratum Rachelis ad eum peruenire. Præterquam quod Rama non ita longe à Bethlehem distare potuit; cū confert Bethlehem à Ierusalim nō longe distare, & Rama adeo vicina Ierosolyma fuerit, ut vixile Lenta alia & vxores impeditus potuerit a Ierosolyma occidente pene sole profectus, Roma ante non item per tenire Iud. 19,10,13. Inimo non alia epius est coniuria, quam quod idem ille adeo impeditus & bene pranfus, inclinat iam ad velut crum die, profectus ex Bethlehem, Rama potuerit peruenire, vt ex eo de loco conflat, verbiculo 19,13. Cur ergo Propheta Rama potius, quam diiam virbum nominavit? quia, vt ex eodem loco perspicuum est, Rama in confinio tribus Beniamini & Iuda erat, & volum Propheta significare planctum Iuda adeo futurum magnum; ut vix ad tribum Beniamin extidetur. Nescio quam, ac Propheta fuis & nominis eius viris ratione habent. Credibile tamen ei eam in excelsis fuisse loco, vnde & nomen fortassis accepterat.

Quia non sunt. j Hic etiam Euangelista, am eius auctores interpres non Hebraica Propheta verba, sed septuaginta versionem fecerunt. Propheta enim dixerat *בְּנֵי-בְּנָתֶךָ*, qui non est, id est, quia nemo eorum remanserat; omnibus autem occisis aut in captivitate dicitur. Septuaginta vero, qui plurimi numero filios sicut prophetarum dixerat, obsecratae fugientes pluraliter quam numero vicerunt. *אֲזִזְתָּה כְּבָדָלְךָ בְּנֵי-בְּנָתֶךָ*, quod multis aliis locis eos fecerat animaduertimus. Et autem Hebraismus, quo significaret eos, qui ante fuerint pentitus, ac subito mortui, ut evanuisse denerent videantur, vt Gen. 5,14, de Enoch dictum est. *בְּנֵי-בְּנָתֶךָ*, & non fuit, id est, non apparuit ultra, quia transiit eum Dominus, & Psalm. 36,6. Vidi in primis supererat latum & elevatum sicut arces Libani, & transiit aut postius transiit & reculerat. *בְּנֵי-בְּנָתֶךָ*. Significans ergo hoc loco Iudeos Babylonem, infantes vere martyres facient Nam eti me baptizati, nec sponte liberaque voluntate pro Christo tresseruntur.

moruti

mortui sunt, suo tamen fuisse sanguine baptizatos, A & quod in infantum baptinatu aliena fides fact, hoc in peruersum tyranni voluntatem proChristo eos occidentis efficit, quantumque ipse obfuit, tantum illis Herodis crudelitatem profuisse, Iren. libro tertio capite octavo, Iustinus quilibet 12 ad Or- thod. Cyprian. libro 4, epistola 6. Origen. homilia in Matth. Hilarius in comment. Chrysostom. hom. 2, in va-rios Euangelist. Eusebius Emilian. Augustini. libr. 3 de expositione symb. cap. 4 & libr. 13 de canticate, c. 7 Prudentius in hymnis de Epiphania, Fulgentius de Epiph. & libro 1 de fide ab Petrum capite 3. & 39. Leo ferm. 1 de Epiph. Bernardus in ferm. de Inno- centibus, & hom. in Cantica, 66.

19. *Dafundo autem Herode.* Quo morbo extinxus fuerit, scribit Iosephus libro 17. Ant. capite 8. & lib. 1 de bello Iud. cap. 1. & Hegesip. libr. 1. cap. 45. & Euseb. libro 1. huius eccl. c. 8 qui & illud addit ob ne- fariam eadem infantum tam infami genere morbi fuisse cœfum.

20. *Sage & acce. Vide vers. 13.*

21. *Defuncti sunt enim.* Sylyplos est, qua de uno lo- quens vitum numero plurimum. Vnus Herodes mor- tuus erat, sed multi carnifices eius in se quarebant animam pueri. Animam ab Hebreis pro vita poni, motus est, quam ut quisquam posset ignorare.

22. *Audiens autem quod Archelaus regnaret.* Nouem Herod ex uxore habuit. Ex duabus, altera confi- brina, altera fratri filia, nullus suscepit filios. Ex aliis in nouem filios procreauit. Alexandrum, Aristobu- lum, Antipatrum, Herodem, Antipam, qui & ipse postea Herod cognomentum accepit, Archelaum, Herodem alterum, Philippum, Phatleum, fili- astres, Roxanam, Salomed, & Olympiadem. Iose- phus libro 17. Antiqui. capite 1. & libro 18. capite 7 & libro 1 de bello Iudaco cap. 1. Ex finis, duos primos strangulauerat libro 16. Ant. c. 17. & 1. de bello Iud. cap. 17. Tercium Antipatrum, quinque ante mortem siam discessit occidit, libro 17. Ant. cap. 9. Alii morui- erant. Trespari Herodi superfluitas fuerunt. Archelaus, Antipas, & Philippus. Duo autem tellentaria Herodes fecerat. In priore Antipam regni heredem scriperat, in posteriori mutata subito voluntate Ar- chelaum Iudea regem, Antipam Galilee & Perze Tetrarcham, Philippum Tetrarcham Trachoniu- dis, Gaulonitidis, Bataneam, & Panædis regionis. Fa- temen conditione, ut nec Archelaus regis nomen affumeret, nec quoque quod testamentum mädaferet, nisi approbante Cesare, ratum esset Iosephus libr. 17. Ant. capite 10. & libro 1 de bello Iud. capite 21. Quamvis autem Cæsar Archelaos Regis nomen da- ranoluisset, sed Edianacham cum Iudea, Idumeam, & Samariæ fecerit libro 17. Antiqui. capite 1 tamen quia regia vibratio potest, & milites cum statim post mortem patris regem conclaruantur libro 17. Antiqui. capite 10. rex vulgo dicebatur, quam appella- tionem hos loco Euangelista virupauit. Mirum autem videri potest, cur Iosephus tanquam rem no- num existimatuerit, quod audierit. Archelaum re- gnare, id est que timuerint in Iudeam venire, cum au- dita Herodis morte facile credere debuisset aliquis eius in regnum filii successeret. Respondeo esse cre- dibilem Ioseph existimare, aut neminem fuisse suc- ce- derum, cum regnum nullo ab Herode iure fuisse et- caputum, aut Antipam successurum, quem priore te- flamento regem patre designauerat, quemque natio- ris esse fribet ingenii. Nam haec vna poret esse cau- sa cur in Galilæam vbi ille dominabitur, ab Ange- lo diuertere inbetur. Si si altera est prior, quod cu- de rege Iudeorum Christo agreeatur, plus ab Archela- o rege quam ex Antipa Tetrarcha umendum erat. Hæreticus interpres. Philippum piacidissimi homi- nem ingenij, Galileos Tetrarcham imperio errore facit. Sed cuiuslibet facere Minimulos, cur Tetrarchs facere non licet?

*Celum in
Harmonia*

23. *Vt adimpleretur.* Hoc testimonium nosquam in facris literis iisdem veribus reperiuntur. Quia res oc- casione interpretibus variis querendi interpretationes præbuit. Chrysostomus homilia 9. Theophy- lactus & Euthymius nullum ex iis, qui nunc exten- sed aliquem ex iis, qui perserint, prophetam citari dicunt, qualis fuit Nathan & Eliezer Prophetæ, & alio- rum, quorum scripta & Chrysostomus & Anatolius in synopsi, & res ipsa permisit docent. At difficile creditur est, prophetas, quæ non extant, Euangelisti fine villa, ut videatur, necessitate circafæ, quamvis à Iuda prophetiam Enoch, quæ non erat, alia pro- fus occasione circa videamus. Alij putant Euangelisti proferre testimonium ex prophetis, quæ extra- rent quidem tunc, sed in canonе Ecclesiasticu non essent, ratiōne operis imperfecti. Alij citari Prophe- tas, id est, Prophetarum interpretes, qui ex canonis prophetis, sicut expressum non esset, huma- men sensum elicerent, fore, ut Christus Nazareus appellaretur, tria Prophetarum fuisse genera, alios quibus semper Spiritus Sanctus adfuit; quales ma-iores fuerint, alios quibus non tempore quidem, sed sepe tamen adfuerint, quales Minores, alios qui Pro- phete dicuerint, non quod futura prædicarent, sed quod, quæ à Prophete dicta essent, Spiritu Dei iner- pretarentur, qui in veteri testamēto filii Prophetarum. Regum 20. 35. & 4. Regum 2. 3. 5. 7. & 4. 3. & 5. 22. & 6. 1. & 9. 1. in novo Testamēto etiam appelle- lantur. Corinth. 15. 28. & 14. 29. 32. 37. Quæ in hac sententiā de triplici Prophetatum genere dicuntur, nunc in quatuor adhibentur non vacat. Illud tamen dico, mihi hos interpretes non probare Eu- angelistam, Herodem alterum, Philippum, Phatleum, fili- astres, Roxanam, Salomed, & Olympiadem, Iose- phus libro 17. Antiqui. capite 1. & libro 18. capite 7 & libro 1 de bello Iudaco cap. 1. Ex finis, duos primos strangulauerat libro 16. Ant. c. 17. & 1. de bello Iud. cap. 17. Tercium Antipatrum, quinque ante mortem siam discessit occidit, libro 17. Ant. cap. 9. Alii morui- erant. Trespari Herodi superfluitas fuerunt. Archelaus, Antipas, & Philippus. Duo autem tellentaria Herodes fecerat. In priore Antipam regni heredem scriperat, in posteriori mutata subito voluntate Ar- chelaum Iudea regem, Antipam Galilee & Perze Tetrarcham, Philippum Tetrarcham Trachoniu- dis, Gaulonitidis, Bataneam, & Panædis regionis. Fa- temen conditione, ut nec Archelaus regis nomen affumeret, nec quoque quod testamentum mädaferet, nisi approbante Cesare, ratum esset Iosephus libr. 17. Ant. capite 10. & libro 1 de bello Iud. capite 21. Quamvis autem Cæsar Archelaos Regis nomen da- ranoluisset, sed Edianacham cum Iudea, Idumeam, & Samariæ fecerit libro 17. Antiqui. capite 1 tamen quia regia vibratio potest, & milites cum statim post mortem patris regem conclaruantur libro 17. Antiqui. capite 10. rex vulgo dicebatur, quam appella- tionem hos loco Euangelista virupauit. Mirum autem videri potest, cur Iosephus tanquam rem no- num existimatuerit, quod audierit. Archelaum re- gnare, id est que timuerint in Iudeam venire, cum au- dita Herodis morte facile credere debuisset aliquis eius in regnum filii successeret. Respondeo esse cre- dibilem Ioseph existimare, aut neminem fuisse suc- ce- derum, cum regnum nullo ab Herode iure fuisse et- caputum, aut Antipam successurum, quem priore te- flamento regem patre designauerat, quemque natio- ris esse fribet ingenii. Nam haec vna poret esse cau- sa cur in Galilæam vbi ille dominabitur, ab Ange- lo diuertere inbetur. Si si altera est prior, quod cu- de rege Iudeorum Christo agreeatur, plus ab Archela- o rege quam ex Antipa Tetrarcha umendum erat. Hæreticus interpres. Philippum piacidissimi homi- nem ingenij, Galileos Tetrarcham imperio errore facit. Sed cuiuslibet facere Minimulos, cur Tetrarchs facere non licet?

Chrysostomus

Christus Mæsias crederetur. Nam etiæ scriptura non A repertit, ut inde indicare licet, quibus Hebraicis li- teris scribi debet. Postremo ex titulo crucis, & ex Hebraicorum scriptis manifestum est, hanc verbæ ab Hebreis 13. 12. Nazareum vocatam fuisse, cum in de Chritum 13. 12. Nazareum appellarent, Græcos vero & Latinos saltem inter fugientes Nazareth & Nazarenū appellasse. Tertia est, quod Eu- angelista non dicat dictum esse per Prophetam, sed per Prophetas, quasi fixum, ut in Hieronymus, de scriptis testimonium non proferens. Respondeo non esse nonum, ut, cum vniuersitatem Prophetæ testimoniū producatur, per Prophetas scriptum dicatur. Cumusque exempla sunt apud hunc ipsum Euangelium, cap. 26. 6. & Ioan. 6. 45. & Act. 13. 40. & 15. 15. Similique syllabile paulo ante obserua- vimus vers. 20. vbi defuncti esse dicuntur, qui quæabant animam pueri, cum solus 13. 12. autem id est, Nazareus apud illam per scriptū sit. Respondere Græcos in 13. facile mutare. Deinde no-

men huius verbis in veteri Testamento scriptum nō

repetit, ut inde indicare licet, quibus Hebraicis li-

teris scribi debet.

Postremo ex titulo crucis, & ex

Hebraicorum scriptis manifestum est, hanc verbæ ab

Hebreis 13. 12. Nazareum vocatam fuisse, cum in

de Chritum 13. 12. Nazareum appellarent, Græcos

vero & Latinos saltem inter fugientes Nazare-

th & Nazarenū appellasse.

Tertia est, quod Eu-

angelista non dicat dictum esse per Prophetam,

sed per Prophetas, quasi fixum, ut in Hieronymus, de

scriptis testimonium non proferens. Respondeo

non esse nonum, ut, cum vniuersitatem Prophetæ

testimoniū producatur, per Prophetas scriptum

dicatur. Cumusque exempla sunt apud hunc ipsum

Euangelium, cap. 26. 6. & Ioan. 6. 45. & Act. 13. 40.

& 15. 15. Similique syllabile paulo ante obserua-

vimus vers. 20. vbi defuncti esse dicuntur, qui

quæabant animam pueri, cum solus

Herodes defunctos signi- ficiuntur.

CAP V T I I L

Matt. 3. 4.
Eph. 3. 2. 3.
Heb. 4. 1. 2.
Mar. 1. 3.
Luk. 1. 4.

N diebus autem illis venit Iohannes Baptista predicans in deserto Iudeæ, 2. & dicens: Par- tentism agite: appropinquavit enim regnum celorum. 3. Hic est enim, qui dicit me est per Isaiam Prophetas dicentes: Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini rectam, scilicet facite semitas eius. 4. Ipse autem Iohannes baptizans vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos: etsi autem eius erat locutus est, & mel suum fratrem. Tunc exhibat ad cum terrolyma & omnis iudeus. & omnis regio circa iordanem, 6. & baptizabantur ab eo in iordanem, confitentes peccata sua. 7. Vi- dens autem multos Pharisæorum, & Saduceorum venientes ad baptismum suum, dixit eis: Progenitus vi- persorum quis demonstravit vobis fugere a ventura ira? 8. Facit ergo fructum dignum penitentia. 9. Et ne- velut dicens dicens in terra: Postremo habemus Abramam, dico enim vobis: quoniam potest eis Deus de iapidibus isti sustinere filios Abrahæ. 10. Iohannes securus ad radices arborum posita est. Omnis ergo arbor, quæ non fa- ciit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. 11. Ego quidem baptizo eos in aqua in penitentiam; qui autem poli me vestimentis est fortior me est, cuius non sum dignus calcare amentem portare: ipse vos baptiza- bit in spiritu sancto. 12. Cuius venit ab illo manus: & permundabit arcem suam: & congre- bat fructum suum in horcum palestine combures igni inextinguibilis. 13. Tunc venit Iesus a Galilæa in iordanem ad locum, 24 baptizans eum ab eo. 14. Iohannes enim prohibebat eum, dicens: Ego à te debeo ba- ptizari, & tu venis ad me? 15. Respondens autem Iohannes, dixit ei: Sicut modo sic enim decet in tempore omniis iustitiam. Tunc dimisit eum Iohannes, confititum osculantur de aqua, & ecce aperi sunt oculi eius & vidi spiritum sanctum descendente sicut columbam, & vementem super se. 17. Ecce vox de cœli, dicens: Hunc est filius meus dilectus, in quo nibi complacuit.

Luk. 3. 1. 2. 3.
John 1. 20. 21.
Act. 1. 6. 7.
Mar. 1. 9.
Luk. 3. 1. 2.

37.

IN CAP V T E R T I V M.

In diebus autem illi venit. Tots viginti dies & am- culum significatur, quæ in quo hinc scriberet Eu- angelista, vel, quod multi magis placet, significatur tempus, quo adhuc in Nazareth Christus habu- bat. Sic enim melius Euangelista verba coherent. Dixerat namque c. 2. 25. Et veniens habitavit in ciuitate Nazareth, & addit, in diebus illis, id est,

Ecclesiastes.
*Et apud Naz-
areth.*

cau- quædam artig. c. 2. 26. 27.

In diebus. Manifustum est triginta post, aut circu- ter annorum tempus significatur, ut colligitur ex Luca c. 1. 14. qui hoc anno quinto decimo Tyberius Ce- carius est. dum scribitur. Certum autem est, Christum quadragesimo primo, ut quadragesimo secundo Augustum anno natum fuisse, ut vers. decimotertio. c. prima decimam, & confitit ex omnibus historiis Augustum fuisse quinquaginta annos imperasse. I- tisque merito alius querat, cum Marchiū dicat in diebus illis. γενέτη dies apud Hebreos accipi pro anno periculum est. Genes. 24. 55. Exod. 12. 10. Leuit. 25. 29. Iud. 19. 21. Reg. 1. 13. Amos 4. 4. Itaque pro tempore quamlibet etiam longo, Iud. 18. 1. Ezechiel. 28. 17. Itaque idem valet hoc loco. In diebus illis, ac si dicaretur, post aliquam annos, aut aliquanto post tempore, quod Chrysostomus homil. 10. & Strabon vi- denatur indicare. Aut ut Theophilactus aliud ie-

Cœlestes.
*Car. Ioh-
annes com-
muni-
cari.*

84.

Bapti-

zis.

minutum, quod per eius ministerium sacramentum Baptismi Deus instituit, quæ alius quam Christus, aut per annum quæ per seipsum sacramenta nobis in- fluuerit. Verum illum & impium & absurdissimum

C 4. erro-